

Obsah

20 Předmluva editora

22 Pozdní antika • Byzanc Rainer Warland

24 Křesťanství v pozdní antice – úvod

26 Počátky raně křesťanského umění – přísliby a naděje na posmrtný život obrazem

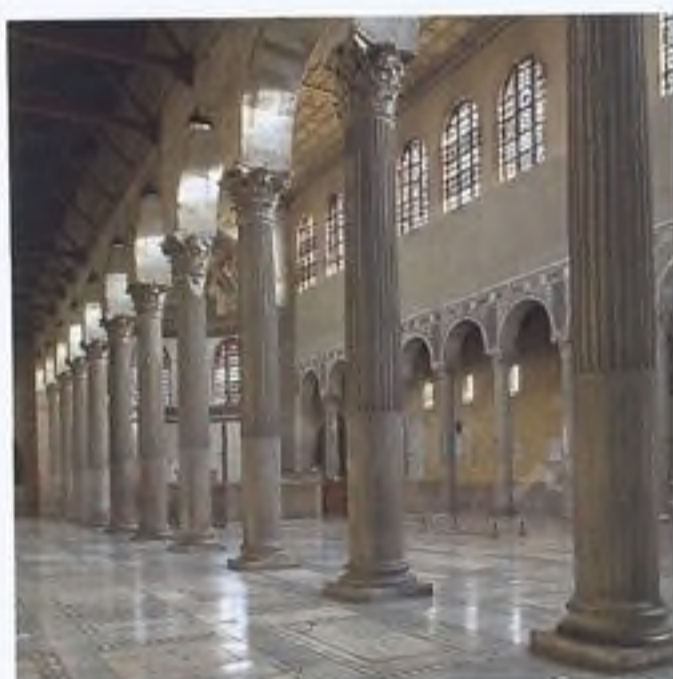
30 Dvě zakladatelské památky křesťanství – kostel na Lateránu a původní svatopetrský chrám v Římě jako císařské fundace

32 Santa Sabina v Římě: vzor raně křesťanské stavby

68 Nová stavební řešení – raně byzantské kostely v Kilikii a Sýrii

70 Nejstarší ikony – jejich znovuobjevení v Římě a na Sinaji

72 *Speciální téma: spor o pravou podobu Kristovu*

34 Raně křesťanské mozaiky – vznik mýtu o křesťanském Římě

38 Raně křesťanské práce ze slonoviny – mistrovská díla řezbářského umění

40 Kostely jako posvátné prostory – sakrální architektura a umění mozaiky v Ravenně

50 Byzanc a ortodoxní křesťanství – úvod

52 Konstantinopol – sakrální topografie klášterů, relikvií a ikon

54 Kupole jako nebeská klenba – centrální stavby, inovativní architektonická plastika a návrhy architektonické symboliky

58 Istanbul, Hagia Sofia

66 Biskupský stolec ze slonové kosti – rajská zahrada a biskupská moc

74 Mandylion – rouška s pravým obrazem Kristovy tváře

76 Byzantská knižní malba – Pařížský žaltář a Theodorův žaltář

78 Poklady liturgických předmětů – kalichy a misky, jež zviditelňují posvátné

80 Limburská staurotéka a vizuální moc křížového relikviáře

82 Řecké kláštery – kláštery v krajině, kupolové kostely na půdorysu kříže a cykly svátků

84 Pozdně byzantské pohřbívání jako výtvarné vyjádření naděje na posmrtný život

92 Střediska ortodoxního církevního umění mimo Byzanc – Arménie, Gruzie a Rusko, „třetí Řím“

100 **Bůh trůní nade všemi – úvod**

104 Stavby z kvádrového zdiva a antikizující stavební dekor – vizigótská sakrální architektura a sochařství na Iberském poloostrově

112 Víze posledního soudu – Beatus z Liébany a knižní malba na Iberském poloostrově

114 Výjimečná reinterpretace dědictví antiky – architektura a sochařství v langobardské Itálii

148 Umělecké řemeslo v karolinské době – práce ze slonoviny a zlatnické práce 9. a 10. století

154 Antické dědictví z první a druhé ruky – otonská sakrální architektura v Německu a Itálii

160 Otonské nástěnné malířství – Kristovy zázraky a monastická sebereflexe

124 Svědectví významu mnišské kultury – sakrální architektura a sochařství v Irsku a na Britských ostrovech

128 Zobrazivost a dekor – irské umění zpracování bronzu a jemného kování

130 Ostrovní knižní malba – rukopisy mezi prehistorií a vyspělou kulturou antiky

136 Obtížné hledání stop – sakrální architektura a sochařství v říši Franků za Merovejců

138 Renovatio Imperii – karolinská sakrální architektura: Cáchy jako centrum a úloha klášterů

144 Na císařovu objednávku – Karel Veliký a karolinská knižní malba

162 Otonská a raně sálská knižní malba – významná díla z klášterních skriptorií na Reichenau a Echternachu

166 Otonské a raně sálské velkoformátové sochařství – monumentální kříže a Zlatá madona z Essenu

172 Zlato, email, drahé kameny a spolie – relikvie a liturgické náčiní 9. a 10. století

180 Velké ambice v Hildesheimu – bernwardovské umění

182 Byzantský luxus a západní koncepce světa – raně středověké textilie

186 Románské umění Uwe Geese

188 Sakrální umění pro spásu duše – úvod

192 Románská architektura a sakrální umění v Burgundsku – význam Cluny pro umění a kulturu vrcholného středověku

202 Sochařská výzdoba románských staveb I – od reliéfu na nadpraží k figurálnímu portálu

206 Conques, Sainte-Foy – jeden z figurálně nejbohatších tympanonů románské doby

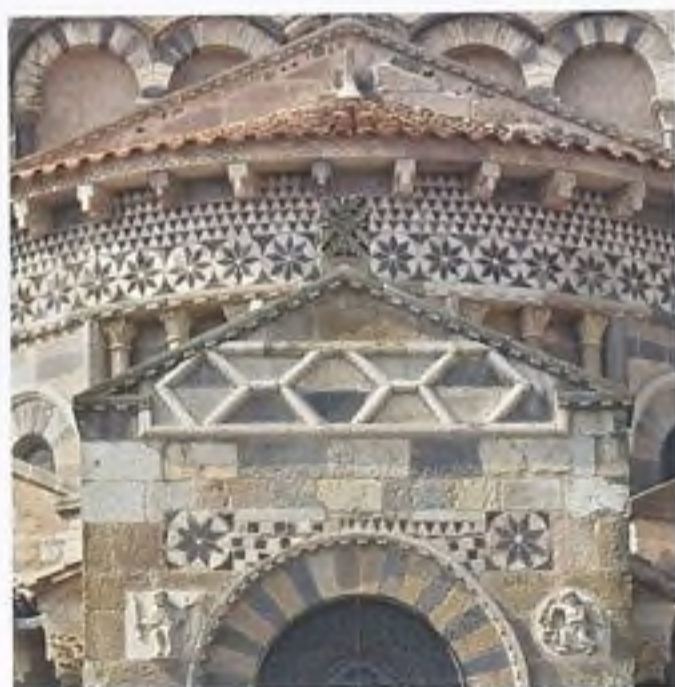
210 *Speciální téma: praobraz hříchu*

242 Nástěnné malířství v Katalánsku – románské poklady Museu Nacional d'Art de Catalunya

246 Kontinentální vliv a severská exotika – architektura a sochařství v Anglii a Skandinávii

250 Císařské dómy a klášterní kostely – německá sakrální architektura v Porýní mezi Kolínem a Basilejí

258 Rodinné a rodové kostely – pozdně románská architektura v západním Maďarsku

212 Architektura a sakrální umění v jihozápadní Francii – kupolové stavby a fasády překypující detaily

216 Poutní kostely – řešení prostoru pro velký počet návštěvníků

220 Velké ticho a odloučenost – kostely na obou stranách východních Pyrenejí

224 Saint-Savin-sur-Gartempe – největší cyklus románských nástěnných maleb

228 Sochařská výzdoba románských staveb II – formy a obrazové programy hlavic

234 Rané cisterciácké kostely ve Francii – strohá krása architektury bez ozdob

238 Na cestě do Santiaga – románská architektura a sakrální umění v severozápadním Španělsku

260 Barevné kostelní interiéry – románské nástěnné a stropní malby na sever a na jih od Alp

264 Architektura a sakrální umění v Itálii – recepce antiky a bohatství dekorativní zdobnosti

272 „Pravý císař je papež“ – cyklus pozdně románských fresek ke „Konstantinovské donaci“

276 Plastická výtvarná díla ze dřeva – triumfální kříže, trůnící madony, dveře s narativními výjevy a mobiliář

284 Velké románské práce v bronzu – bronzové portály a křtitelnice

288 Umělecké řemeslo – sochařská díla z drahých kovů, emailu a slonové kosti

298 Patos a dynamika – pozdně románské relikviáře z Porýní od Mikuláše z Verdunu

304 **V zápase o nebe a zemi – úvod**

308 Opatský kostel v Saint-Denis – katedrála v Sens a počátky gotické architektury

310 Laon, Notre-Dame – bohatství první gotické architektury

312 Paříž, Notre-Dame – katedrála hlavního města

314 Chartres, katedrála – centrum mariánské úcty ve středověké Francii

322 Bourges, katedrála – nároky celostátního významu a místní podmínky

350 Gentský oltář – v uměleckém díle je onen svět na naší a realita na druhé straně

358 Tiefenbronnský oltář – křič, umění, křič!

360 Oltář posledního soudu v Beaune – umění v místě existenciální zkušenosti

362 *Speciální téma: nebe, peklo, očištec*

364 „Hořící keř“ – Boží podívaná – děs a naděje

324 Amiens a Remeš

328 Katedrály v Anglii – nádherné varianty gotické architektury

332 První katedrály v Německu – vystupňování rafinovanosti, dokonalosti a velikosti

336 Katedrála jako měřítko – gotické stavby cisterciáků a žebrových řádů

340 Městské farní kostely – napodobení, alternativa a překonání katedrály

342 Francouzské královské kaple – St-Germain-en-Laye a Ste-Chapelle v Paříži jako vzory pro Evropu

344 Vybavení kostela – oltář a retábl

346 Maestà v sienském dómu – retábl jako zrcadlový obraz města

370 Oltářní umění na prahu k onomu světu – pozdně gotické retábly

378 Kázání v kameni – Naumburg, portál chórové přepážky a postavy donátorů

384 Kazatelna v sienském dómu

386 Malované kázání – velké obrazové cykly v Padově a Assisi

400 Cesta ke spáse duše – fresky v bývalé kapitulní síni křížové chodby v S. Maria Novella ve Florencii

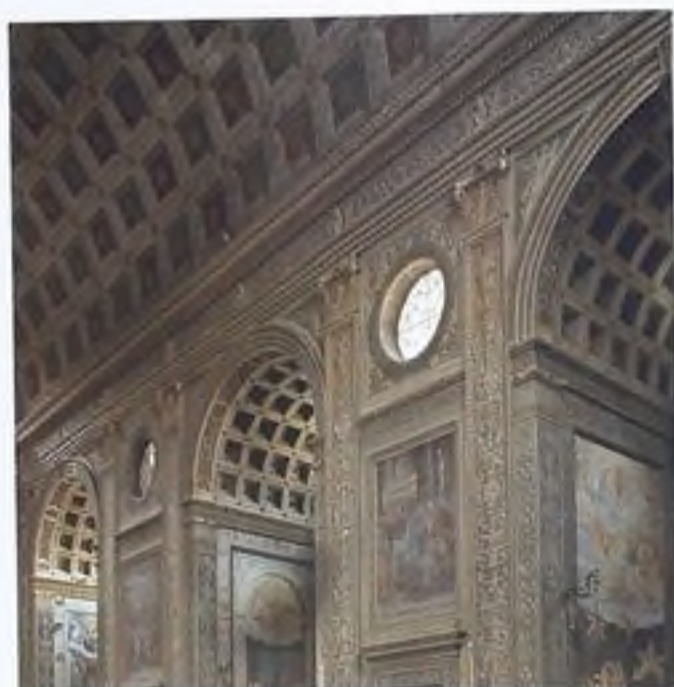
402 Kostel jako místo vzpomínání a přimluvy – Bamberg, bamberský jezdec a tympanon Posledního soudu

404 Hrobky světců a knížat

408 Na cestě k individuální zbožnosti – kontemplace, soucit, osobní modlitba

424 Pohled na architektonický detail zblízka – formy kružeb, dekoru a fantastické klenby

- 432 **Renesance • Manýrismus** Barbara Borngässerová
- 434 **Křesťanství a humanismus – úvod**
- 440 Světci v antickém hávu – Florenťané a toskánské sochařství 15. století. Ghiberti, Donatello a další mistři
- 454 Nové perspektivy v příběhu spásy – cykly fresek ve Florencii a v Toskánsku. Masaccio, Fra Angelico, Filippo Lippi, Piero della Francesca, Domenico Ghirlandaio
- 468 Individuální zbožnost a reprezentace – malířství quattrocenta ve službách přítomnosti a vzpomínek
- 498 Stavby kostelů v Benátkách – Palladiovo působení ve městě na laguně
- 500 Sakrální architektura mimo Itálii – umělecká syntéza pozdní gotiky a renesance
- 506 Umělci jako tvůrci – italské malířství vrcholné renesance – Leonardo da Vinci, Raffael, Michelangelo
- 524 Benátské malířství – Giovanni Bellini, Giorgione, Tizian, Tintoretto

- 472 Drahocenná povznášející četba: hodinky a modlitební knížky
- 474 Smrt v Benátkách – nádhera dóžecích hrobek
- 476 Renesanční náhrobky v Saint-Denis
- 478 Úsilí o dokonalost – sakrální architektura rané renesance
- 482 Leon Battista Alberti a „křesťanský chrám“ – zápas o soudobou kostelní architekturu
- 486 Kostelní prostor jako obraz kosmu – centrální stavby ve střední Itálii
- 488 Triumf dekoru – sakrální stavby v severní Itálii – Bramante
- 492 Ideální kostelní prostor – sakrální architektura vrcholné renesance v Římě
- 530 El Greco a jeho expresivní umění
- 532 Intelekt a emoce – sochařství v sakrálním kontextu – pozdní dílo Donatella, Tullia Lombarda, Michelangela
- 548 Spor o pravě křesťanské umění – reformace, obrazoborectví a nová teologie obrazem
- 550 *Speciální téma: kniha knih*
- 552 Teologické pohledy na svět – Dürer a malířství severně od Alp – Albrecht Altdorfer, Hans Baldung, Hans Süss von Kumbach
- 560 Oltář „Příbuzenstvo Kristovo“ – rodinná idyla a politický manifest
- 566 Isenheimský oltář – příběh spásy v „novém světě“

574 Teologie a patos – úvod

- 578 Řím, bazilika svatého Petra – dokončení baziliky sv. Petra. Vybavení interiéru. Svatopetrské náměstí
- 582 Ohromit a přesvědčit – umění ve službách náboženství – Bernini, Caravaggio, Rubens
- 592 Nebe na zemi – nástropní fresky a iluzivní vybavení kostela
- 598 Vypočtená krása – rétorika chrámového průčelí – Bernini a Borromini
- 626 Emoce a askeze – španělské malířství v 17. století – Carducho, Velázquez, Zurbarán, Ribera
- 632 Oslava smyslovosti a intelektu – kostely a kláštery v jižním Německu a ve Švýcarsku
- 648 Sakrální prostor jako komplexní umělecké dílo – oltáře a kazatelny
- 658 *Speciální téma: varhany a jejich vybavení*

- 602 Markantní kupole – sakrální stavby v severní Itálii – Longhena, Guarini, Juvarra, Vittone
- 606 Klasicistní tendence v sakrální architektuře – kupolové stavby a chrámová průčelí v Paříži, Saint Paul's v Londýně
- 608 Opuletní dekorace – výzdoba průčelí a architektonicko-plastická koncepce prostoru
- 612 Starost o spásu duše – hrobní kaple a náhrobky
- 620 *Speciální téma: Memento mori. Všechno je marnost*
- 622 Utrpení a soucit – realističnost španělského sochařství
- 660 Světská moc a nebeská sláva – habsburská monarchie a víra – rakouská knížecí opatství
- 666 Mezi Bamberkem a Prahou – rodina architektů Dientzenhoferů
- 668 Bašta víry – barokní sakrální umění v Polsku
- 672 Hrázděné kostely ke chvále Boží
Protestantské mírové kostely v Polsku
- 676 Sakrální architektura v Portugalsku – manýristické vzory a vize druhého Říma – „Sacro Monte“ jako specifický architektonický úkol
- 678 Umění kolonií – sakrální architektura a vybavení kostelů v Novém světě

688 Klasicismus • romantismus • historismus Maria-Christina Boernerová

690 Hledání „správného“ slohu – úvod

692 Návrat sloupů – klasicistický vzdělávací program – Sankt Blasien, Lipsko, Kodaň, Paříž, Possagno, Neapol

702 Ryzí prostota a tichá velikost – klasicistické sochy jako výzdoba kostelů

706 Kostely v Sankt Petěrburgu – klasicismus a novogotika v letech 1770–1860

714 Kosmoteistické přírodní náboženství – rané romantické malířství Friedricha a Rungeho

716 Historické varianty – středověké stavby a katolická apologie

718 Čtrnáct křížových zastavení – křížová cesta Josefa Führicha ve Vídni

720 Svaté umění a estetická geometrie – Beuronská umělecká škola – Lenzův ideál a co z něj vzniklo

708 Navazování na středověk – novogotika a romantická hnutí – Kolín nad Rýnem, Milán, Berlín, Remagen, New York, La Plata

726 Kritické prohlídky – pozdně historistická sakrální architektura ve Francii a v Německu

730 Sakrální umění moderny – úvod

- 732 V kročení do moderny – secese a další reformní hnutí kolem roku 1900 – Barcelona, Vídeň, Mnichov, Ulm
- 746 Klasická moderna dvacátých a třicátých let – železobeton, strohé stěny a nová inscenace světla – Le Raincy, Neu-Ulm, Basilej, Essen, Cáchy, Düren, Praha
- 758 Expresionistická sakrální architektura a zařízení kostelů v letech 1920 až 1945 – Kolín nad Rýnem, Kodaň, Berlín, Güstrow, Düsseldorf
- 776 Nekompromisní moderna – „brutalistické“ varianty padesátých a šedesátých let
- 778 Kostely jako speciální pamětní místa – Kostel Maria Regina Martyrum v Berlíně na počest angažovaných katolíků 1933–45
- 780 Abstraktní a novorealistické tendence – sakrální malba na skle a deskové obrazy mezi roky 1970 a 2000
- 790 Speciální téma: kříž a krucifix

- 768 Stavba jako sochařské dílo – sakrální architektura čtyřicátých let a padesátých let – Ronchamp, Pforzheim, Bochum
- 772 Malíř jako tvůrce prostoru
- 792 Nové, rozšířené nebo restaurované – kostelní prostory a jejich zařízení mezi roky 1970 a 2005
- 794 „Chytrý design“ jako dílo generátoru náhodných čísel – okna Gerharda Richtera v jižní příčné lodi kolínského dómu
- 796 Dodatek